

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (голям състав)

13 юни 2006 година*

„Извъндоговорна отговорност на държавите-членки – Вреди, причинени на частни субекти при нарушения на правото на Общността от страна на национален съд, който се произнася в последна инстанция – Ограничаване на отговорността на държавата от националното законодателство в случаите на умишъл и сериозни нарушения от страна на съда – Изключване от отговорност във връзка с тълкуването на правните разпоредби или оценка на фактите или доказателствата, при упражняването на съдебните функции”

По дело C-173/03

с предмет преюдициално запитване отправено до Съда на основание член 234 ЕС от страна на Tribunale di Genova (Италия), с Решение от 20 март 2003, постъпило в Съда на 14 април 2004 г. по производството, висящо пред този съд, между

Traghetti del Mediterraneo SpA, в ликвидация

срещу

Италианската република

СЪДЪТ (голям състав),

в състав: г-н V. Skouris, председател, г-н P. Jann, г-н C. W. A. Timmermans (докладчик), г-н K. Schiemann и г-н J. Makarczyk, председатели на състав, г-н J. N. Cunha Rodrigues, г-жа R. Silva de Lapuerta, г-н K. Lenaerts, P. Kūris, E. Juhász и г-н U. Lohmus, съдии,

генерален адвокат: г-н P. Léger,

секретар: г-жа M. Ferreira, главен администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 7 декември 2004 г.,

като има предвид становищата, представени:

- за Traghetti del Mediterraneo SpA, в ликвидация, за което се явяват г-жа V. Rorro, г-жа P. Canera и г-жа S. Sardano, avvocati,
- за италианското правителство, от г-н I. M. Braguglia, в качеството на представител, подпомаган от г-н G. Aiello, и г-н G. De Bellis, avvocati dello Stato,
- за гръцкото правителство, от г-жа E. Samoni и г-жа Z. Chatzipavlou, както и от г-н M. Apressos, г-н K. Boskovits и г-н K. Georgiadis, в качеството на представители,

* Език на производството: италиански.

- за Ирландия, от г-н D. O’Hagan, в качеството на представител, подпомаган от г-жа P.Sreenan, SC, и г-жа P. McGarry, BL,
- за нидерландското правителство, от г-жа S. Terstal, в качеството на представител,
- за правителството на Обединеното кралство, от г-жа R. Caudwell, в качеството на представител, подпомагана от г-н D. Anderson, QC и г-н M. Hoskins, barrister,
- за Комисията на Европейските общности, от г-жа D. Maidani и г-н Di Bucci, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 11 октомври 2005 г.,

постанови настоящото

Решение

1. Иска за преюдициално запитване се отнася до принципа и условията на ангажиране на извъндоговорната отговорност на държавите-членки за вреди, причинени на частни субекти при нарушение на правото на Общността, когато това нарушение е приписвано на решение на национален съд.
2. Този иск е бил представен в рамките на образувано производство по дело срещу Repubblica italiana от Traghetti del Mediterraneo SpA, предприятие за морски транспорт, понастоящем в ликвидация (по-нататък наричано „TDM”), с цел да получи обезщетение за причинените му вреди поради неправилно тълкуване от Corte suprema di cassazione (Касационен съд Италия) на правилата на Общността относно конкуренцията и държавните помощи, и по-специално, поради отказа на последния да внесе искането му в Съда за тълкуване на правото на Общността по съответните въпроси.

Национална правна уредба

3. На основание член 1, параграф 1 от Закон № 117 от 13 април 1988 г. за обезщетение на вреди, причинени при упражняване на съдебни функции и въз основа на гражданската отговорност на съдиите (*legge № 117 (sul) risarcimento dei danni cagionati nell’ esercizio delle funzioni giudiziarie e responsabilità civile dei magistrati* (GURI № 88, от 15 април 1988 г., стр. 3, наричан по-нататък „Закон № 117/88”), този закон се прилага „както към всички членове на общоправни, административни, финансови, военни и специални съдилища, които упражняват съдебни функции от всякакъв тип, така и към други лица, които участват в упражняването на съдебните функции”.

4. Член 2 от Закон № 117/88 предвижда:

„1. Всяко лице, което е понесло неоснователно вреда в резултат на поведение, акт или съдебна мярка на магистрат, виновен в в случай на умисъл или сериозни нарушения при упражняване на неговите функции или в резултат на отказ от правосъдие, има право да предяви иск срещу държавата, за са получи обезщетение за материалните вреди, които е понесло, както и за нематериални вреди, които произтичат от лишаването на лицето от лична свобода.

2. При упражняването на съдебните функции, тълкуването на правните норми и оценката на фактите и доказателствата не поражда каквато и да било отговорност.

3. За сериозно нарушение се счита:

а) сериозно нарушение на закона в резултат на неоправдана небрежност;

б) твърдението, в резултат на неоправдана небрежност на обстоятелство, чието съществуване е безспорно отхвърлено от съдържащите се документи по делото;

в) отричането, в резултат на неоправдана небрежност, на обстоятелство, чието съществуване е безспорно установено от съдържащите се документи по делото;

г) приемането на мярка насочена срещу личната свобода на лице извън предвидените от закона случаи или без основателна причина.”

5. Освен това на основание член 3, параграф 1, изречение първо от Закон № 117/88 за отказ от правосъдие се счита „ всеки отказ, пропуск или забавяне на магистрат при изпълнение на действия от неговата компетенция, когато след изтичане на законовия срок за изпълнение на съответното действие, страната е представила искане за изпълнение на това действие, и когато без валидна причина не е била предприета никаква мярка в срок от тридесет дни след датата на представянето на посоченото искане в секретариата на съда.”

6. Следващите членове от Закон № 117/88 определят условията и подробните правила, съгласно които може да бъде предявен граждански иск за вреди на основание член 2 или член 3 от този закон, както и действията, които могат да се предприемат впоследствие по отношение на магистрата, който е виновен за умишлено допуснато сериозно нарушение при упражняване на своите функции, или за отказ от правосъдие.

По обстоятелствата, предхождащи спора в главното производство и въпросите отправени за преюдициално запитване

7. TDM и Tirrenia di Navigazione (наричано по-нататък „Tirrenia”) са две предприятия за морски транспорт, които през 70-те години са извършвали редовни фериботни услуги между континентална Италия и островите Сардиния и Сицилия. През 1981 г. когато е сключило споразумение с кредитори, TDM започва производство срещу Tirrenia пред Tribunale di Napoli (Районен съд Неапол) с цел да получи обезщетение за вредите, които е понесло от провежданата през предходните години политика на ниски цени упражнявана от Tirrenia.

8. В тази връзка TDM излага също така, че неговия конкурент не е изпълнил задължението си по член 2598, параграф 3 от Италианския граждански кодекс по отношение на нарушенията на конкуренцията, като нарушението на членове 85, 86, 90 и 92 от Договора за ЕИО (така както са изменени с членове 85, 86, 90 и 92 от Договора за ЕО, сега членове 81 ЕО, 82 ЕО, 86 ЕО, и след изменение и допълнение – респективно член 87 ЕО), доколкото според него, дружество Tirrenia е нарушило основните правила на този договор и по-специално е злоупотребило с доминиращо положение на въпросния пазар като е прилагало значително по-ниски тарифи от определената цена

благодарение на получаването на държавни субсидии, чиято законност е поставена под съмнение по отношение на правото на Общността.

9. С Решение на Tribunale di Napoli от 26 май 1993 г., потвърдено с Решение на Corte d'appello di Napoli (Апелативен съд Неапол) от 13 декември 1996 г., предявеният иск за обезщетение е бил отхвърлен от италианските съдилища с основаниято, че предоставените от властите на тази държава субсидии са били законни, доколкото те са отговаряли на цели от обществен интерес, свързани по-специално с развитието на Mezzogiorno и при всички положения, те не са засягали упражняването на дейности по морски връзки, различни от и конкурентни на инкриминираните от TDM. Поради това, не може да бъде поддържано, че Tirrenia е отговорно по отношение на нарушенията на конкуренцията.

10. Като преценява от своя страна, че тези две съдебни решения са белязани от правни грешки, доколкото по-специално те се основават на неправилно тълкуване на правилата на Договора в областта на държавните помощи, администратора на процедурата по фалит на дружеството TDM е подал жалба срещу Решението на Corte d'appello di Napoli, в рамките на която, той се обръща към Corte suprema di cassazione да отправи до Съда на Европейските общности, искане за тълкуване на съответните въпроси на правото на Общността, на основание член 117, алинея 3 от Договора за ЕО (както е изменен с член 234, алинея 3, ЕО).

11. Съгласно своето Решение № 5087 от 19 април 2000 г. (наричано по-нататък „Решение от 19 април 2000“) Corte suprema di cassazione въпреки това е отказал да уважи това искане с основаниято, че приетото от съдиите решение по същество спазва ясно съответните разпоредби на Договора и освен това отговаря напълно на съдебната практика на Съда, по-специално на Решението по дело 13/83 Парламента срещу Съвета от 22 май 1985 г., (Дело, Recueil, стр. 1513).

12. За да стигне до това решение Corte suprema di cassazione напомня, от една страна, по отношение на твърдението за нарушаване на членове 90 и 92 от Договора, че посочените членове позволяват да се правят изключения, при определени условия, на забраната за държавни помощи, с цел да се благоприятства икономическото развитие на региони с изостанало развитие или да се отговори на търсенето на стоки или услуги, които свободното действие на конкуренцията не позволява да бъдат задоволени напълно. Същевременно според тази юрисдикция, в дадения случай тези условия са спазени точно, тъй като през разглеждания период (т.е. между 1976 и 1980 г.) масовите превози между континентална Италия и главните острови е можело да бъдат осигурени само по море поради цената им, така че е било необходимо да се отговори на все по-настоятелните искания за такъв тип услуги, като се повери управлението на тези превози на публичен концесионер, прилагащ наложена тарифа.

13. Според тази юрисдикция, нарушаването на конкуренцията, което би произтекло от съществуването на тази концесия, все пак не означава, че предоставената помощ би могла да се счита автоматично за незаконосъобразна. Всъщност отдаването на такава концесия на обществена услуга винаги ще включва по подразбиране впечатление на нарушаване на конкуренцията, а TDM не е успяло да докаже, че Tirrenia е получила облаги от отпуснатата от държавата помощ за реализирането на печалби, свързани с други дейности, различни от тези, за които субсидиите са били реално предоставени.

14. От друга страна, по отношение на правното основание, изведено от нарушаването на членове 85 и 86 от Договора, *Corte suprema di cassazione* го отхвърля като неоснователно с основаниято, че дейностите по морски каботаж не са били либерализирани по време на оспорваните събития, и че ограниченото естество и териториален обхват на тези дейности не биха позволили ясно идентифициране на съответния пазар по смисъла на член 86 от Договора. В този контекст се поддържа, че макар и да е трудно идентифицирането на упоменатия по-горе пазар, реална конкуренция във въпросния сектор може да съществува, при положение че предоставената в конкретния случай помощ визира само една от многобройните дейности, която по традиция извършва дружеството за морски превози, още повече, че тя е ограничена до една единствена държава-членка.

15. Следователно при тези обстоятелства, *Corte suprema di cassazione* отхвърля жалбата, по която е бил сезиран, след като изключва също обвиненията, повдигнати от TDM за нарушаване на разпоредби на вътрешното право относно актовете на нелоялна конкуренция и бездействието на *Corte d'appello di Napoli* с непроизнасяне по искането на TDM, което има за цел да бъдат поставени на Съда на Европейските общности съответните въпроси по тълкуването. Именно това решение за отхвърляне е в основата на висящото производство пред преpraщащата юрисдикция.

16. Всъщност като преценява, че Решението от 19 април 2000 г. се основава на неправилно тълкуване на правилата на Договора относно конкуренцията и държавните помощи и на погрешната предпоставка за съществуването на установена практика на Съда на Европейските общности в тази област, администраторът на процедурата по фалит на TDM, предприятието, което междувременно е обявено в ликвидация, призовава Италианската република пред *Tribunale di Genova* (Районен съд), да осъди последната за обезщетение на причинените вреди, които това дружество е понесло вследствие на допуснатите грешки при тълкуването на *Corte suprema di cassazione* и за нарушение на задължението за препращане на жалбата, което на основание член 234, алинея 3, ЕО, попада в отговорностите на тази последна юрисдикция.

17. Като се опира в това отношение по-специално на Решение на Комисията № 2001/851/ЕО от 21 юни 2001 г. относно държавните помощи, изплащани от Италия на морската компания *Tirrenia di Navigazione* (ОВ L 318, стр. 9) – решение, което се отнася за субсидиите, предоставяни след въпросния период в спора по главното производство, но прието след образуването на производството на Комисията на Европейските общности преди изслушването на устното производство пред *Corte suprema di cassazione* по делото, което е в основата на Решението от 19 април 2000 г. – TDM изтъква, че ако тази юрисдикция бе отправила запитване до Съда, резултатът от жалбата щеше да бъде съвсем различен. Подобно на Комисията в упоменатото по-горе решение, Съдът действително е подчертал европейското измерение на дейностите по морски каботаж, както и присъщите трудности при счетоводната оценка на държавните субсидии с оглед правилата на Договора на ЕО относно държавните помощи, което е накарало *Corte suprema di cassazione* да обяви за незаконсъобразни предоставените на *Tirrenia* помощи.

18. Италианската република оспорва допустимостта на предявения граждански иск за обезщетения на вреди на основание Закон № 117/88 и по-специално на член 2, параграф 2 от него, според който тълкуването на правните норми, извършено в рамките на упражняването на съдебните функции не би могло да ангажира отговорността на

държавата. Ако се предположи, все пак, този иск е допустим и че е приет от препрращащата юрисдикция, тя изтъква, като алтернатива, че иска трябва при всички положения да бъде отхвърлен, доколкото условията за преюдициално препрощане не се изпълнени и Решението от 19 април 2000 г., което е станало окончателно не може да бъде поставено повече под въпрос.

19. В отговор на тези доводи, TDM си задава въпроса за съвместимостта на Закон № 117/88 по отношение на изискванията на правото на Общността. Дружеството поддържа, че условията за допустимост на посочените в този закон искове и прилаганата практика в тази област от националните съдилища (и от самия Corte suprema di cassazione) са толкова рестриктивни, че е изключително трудно, дори невъзможно на практика, получаването на обезщетение от държавата за вреди, причинени от съдебни решения. Следователно една такава правна уредба пренебрегва изложените от Съда принципи, по-специално в неговите Решения по дело Francovich и др. от 19 ноември 1991 г. (C-6/90 и C-9/90, Recueil, стр. I-5357), и дело Brasserie du Pêcheur и Factortame от 5 март 1996 г., (C-46/93 и C-48/93, Recueil, стр. I-1029).

20. При тези обстоятелства, като изпитва съмнения по отношение на разрешението, което трябва да се намери на висиящия пред него спор и възможността за разширяване в съдебната власт на принципи поставени от Съда в посочените в предходната точка решения относно нарушенията на правото на Общността, направени при упражняването на законодателна дейност, Tribunale di Genova е решил да спре производството и да отправи до Съда следните преюдициални въпроси:

„1) Отговорна ли е една държава-членка за своята извъндоговорна отговорност спрямо частни субекти за грешки на своите съдилища при прилагането или отсъствието на прилагане на правото на Общността и по-специално при неизпълнение на задължение от страна на правораздавателен орган, чиито решения не могат да се обжалват, за преюдициално препрощане в Съда, на основание член 234, алинея 3 от Договора?

2) В случай когато една държава-членка отговаря за грешките на своите съдилища при прилагане на правото на Общността и по-специално за бездействие при преюдициално препрощане до Съда от страна на правораздавателен орган, чиито решения не могат да се обжалват, съгласно член 234, алинея 3 от Договора, националното законодателство в тази област относно отговорността на държавата за грешки на съдилищата, дали въпреки това ангажирането на тази отговорност, и въз основа на това, значи ли, че тя е несъвместима с принципите на правото на Общността, в случаи когато:

– изключва отговорността, свързана с тълкуването на правните норми и оценката на фактите и доказателствата, направени по време на упражняване на съдебните функции

– ограничава отговорността на държавата единствено до случаите на умисъл и сериозни нарушения от страна на съда?”

21. След произнасянето на Решението от 30 септември 2003 г., по дело C-224/01 Köbler, Recueil, стр. I-10239, секретарят на Съда е изпратил копие от това решение на препрращащата юрисдикция, със въпроса дали с оглед на съдържанието му, тя счита за необходимо да продължи иска си за преюдициално запитване.

22. С писмо от 13 януари 2004 г., получено в секретариата на Съда на 29 януари 2004 г., Tribunale di Genova, след изслушване на страните по спора по главното производство е преценил, че упоменатото по-горе Решение Köbler дава изчерпателен отговор на първия от двата поставени въпроса, така че отпада необходимостта Съдът да се произнася по него.

23. От друга страна, той счита, че е необходимо да поддържа втория въпрос, за да се произнесе Съдът, с оглед на изложените принципи (...) по делото Köbler” по въпроса дали „националното законодателство относно отговорността на държавата за грешки на съдилищата възпрепятства ангажирането на тази отговорност, когато уредбата изключва отговорност, свързана с тълкуването на правните норми и оценката на фактите и доказателствата, направени по време на упражняването на съдебните функции, и ограничава отговорността на държавата единствено до случаите на умисъл и сериозни нарушения от страна на съда”.

По преюдициалния въпрос

24. Най-напред трябва да се има предвид, че целта на производството висящо пред препращащата юрисдикция е да поддържа отговорността на държавата по решение на Върховния съд, което не подлежи на обжалване. Въпросът, който се поддържа от препращащата юрисдикция, предвид упоменатото по-горе, трябва да се разбира, че по същество е необходимо да се определи дали правото на Общността, и по-специално изложените принципи от Съда по посоченото дело Köbler, се противопоставят на националното законодателство от типа на настоящата по главното производство, която от една страна изключва всякаква отговорност на държавата-членка за вреди причинени на частни субекти при нарушение на правото на Общността, извършено от национален съд, чиито решения не подлежат на обжалване, когато това нарушение е свързано с тълкуването на правните норми или с оценката на фактите и доказателствата, направени от това съдилище, и което от друга страна, ограничава тази отговорност само в случаите на умисъл и сериозни нарушения от страна на съда.

25. По отношение на TDM, и на Комисията, този въпрос изисква ясен утвърдителен отговор. Всъщност след като оценката на фактите и доказателствата, както и тълкуването на правните норми са присъщи на съдебното разглеждане, изключването в подобни случаи на отговорността на държавата за причинени вреди на частни субекти при упражняване на тази дейност, на практика означава, че тя се освобождава от всякаква отговорност за нарушенията на правото на Общността, приписвани на съдебната власт.

26. По отношение на ограничаването на тази отговорност единствено до случаите на умисъл и сериозни нарушения от страна на съда, то самото би било от естество да води до фактическо освобождаване от всякаква държавна отговорност, тъй като от една страна, самото понятие „сериозно нарушение” не може да се остави на свободната преценка на съда, натоварен да се произнесе по евентуален иск за обезщетение на вреди, причинени от съдебно решение, а ще бъде строго определено от националния законодател, който ще е изброил в ограничителен списък случаите на сериозни нарушения.

27. Според TDM, от друга страна, от натрупания в Италия опит по прилагането на Закон № 117/88 става ясно, че съдилищата на тази държава, и по-специално Corte

suprema di cassazione, правят крайно рестриктивен прочит на този закон, както и на понятията „сериозно нарушение” и „неоправдана небрежност”. Тези понятия са тълкувани от тази последна юрисдикция като „явно, грубо и обширно нарушение на закона” или съдържат негов прочит „в противоречие на всякакъв логичен критерий”, което на практика води до почти системно отхвърляне на жалбите, подадени срещу италианската държава.

28. От друга страна, според италианското правителство, поддържано по тази точка от Ирландия и правителството на Обединеното кралство, националното законодателство, като това по главното производство, отговаря напълно на самите принципи на правото на Общността, при положение че тя ще осигурява, от една страна, точно равновесие между необходимостта от запазване на независимостта на съдебната власт и императивите на правната сигурност, и от друга страна, предоставяне на ефективна съдебна закрила на частните субекти в най-очевидните случаи на нарушаване на правото на Общността, приписвани на съдебната власт.

29. В този смисъл, и ако тя трябва да бъде приета, отговорността на държавите-членки за вреди, причинени от такива нарушения, трябва да бъде ограничена единствено до случаите, при които би могло да се открие достатъчно характерно нарушение на правото на Общността. Въпреки това, тя не може да бъде ангажирана когато национален съд е разрешил спор въз основа на тълкуване на членове от Договора, което се отразява съответно в представената от този съд основания.

30. В тази връзка е необходимо да се напомни, че в решението по упоменатото по-горе дело Köbler, което е било постановено след датата, на която препращащата юрисдикция се е обърнала към Съда, последният е припомнил, че принципът, според който една държава-членка е длъжна да направи обезщетение за приписваните ѝ причинени вреди на частни субекти при нарушения на правото на Общността, важи за всички случаи на нарушения на правото на Общността, при това независимо кой е органът на тази държава, чието действие или бездействие е в основата на това нарушение (вж. точка 31 от това решение).

31. Като се основава в това отношение на съществената роля, която играе съдебната власт при закрилата на правата, които частните субекти извличат от правилата на Общността и на обстоятелството, че даден съд, чиито решения не подлежат на обжалване, по правило е последната инстанция пред която те могат да предявят правата, които им дава правото на Общността, Съдът прави заключение, че защитата на тези права би отслабнала, и пълната ефективност на правилата на Общността, които предоставят тези права би била поставена под въпрос, ако се изключи възможността на частните субекти да могат, при определени условия, да получат обезщетения за причинените им вреди от нарушения на правото на Общността в случаите на решение без право на обжалване, постановено от национален съд (вж. упоменатото по-горе дело Köbler, точки 33-36).

32. Несъмнено с оглед специфичното естество на съдебните функции и законосъобразните изисквания за правна сигурност, отговорността на държавата в такива случаи не е безгранична. Както и Съдът обявява, тази отговорност би могла да бъде ангажирана само в изключителен случай когато националният съд, който постановява решения без право на обжалване, е пренебрегнал по явен начин прилаганото право. С цел да определи дали това условие е спазаено, националният съд,

който е сезиран с иск за обещетение, трябва в това отношение да държи сметка за всички елементи, които характеризират положението, което му е предоставено да разглежда, и по-специално, степента на яснота и точно определение на нарушеното правило, съзнателния характер на нарушението, простимия или непростим характер на правната грешка, приетата позиция, при необходимост от институция на Общността, както и неизпълнението от съответния съд на задължението за преюдициално препращане на основание член 234, алинея 3, ЕО (вж. Решение по упоменатото по-горе дело Köbler, точки 53-55).

33. Аналогични съображения, свързани с необходимостта да се гарантира ефективна юридическа защита на правата на частните субекти, които им предоставя правото на Общността, по същия начин влизат в противоречие с това, отговорността на държавата да не може да бъде ангажирана единствено с основаниято, че нарушение на правото на Общността, приписвано на национален правораздавателен орган, който се произнася без право на обжалване, да произтича от тълкуването на правните норми, извършено от тази юрисдикция.

34. От друга страна тълкуването на правните норми всъщност е част от самата същност на съдебното разглеждане, тъй като каквато и да е областта на разглежданата дейност, съдът, изправен пред различни или противоположни аргументи, трябва обикновено да тълкува съответните юридически норми, национални и/или на Общността, с оглед разрешаването на спора, който ме е поставен за решаване.

35. От друга страна не би могло да се изключи положението когато явно нарушаване на прилаганото правото на Общността може да се извърши именно при упражняване на тълкувателна дейност, ако например съдът даде на една норма от материалното или процесуалното право на Общността видимо погрешно значение по отношение, по-специално, на съдебната практика на Съда в тази област (вж. по-специално упоменатото по-горе дело Köbler, точка 56), или когато той тълкува вътрешното право по такъв начин, че на практика той води до нарушаване на прилаганото право на Общността.

36. Както отбелязва генералният адвокат в точка 52 от своето заключение, изключването при подобни обстоятелства на всяка отговорност на държавата, при положение че нарушаването на правото на Общността се дължи на действие по тълкуване на правните норми, направено от юрисдикция, означава да се лиши от самото си съдържание положения от Съда принцип в упоменатото по-горе дело Köbler. Тази констатация важи в още по-голяма степен за юрисдикции, чиито решения са окончателни, без право на обжалване, и отговарят в национален мащаб за еднаквото тълкуване на правните норми.

37. Аналогично заключение може да се направи по отношение на законодателство, което като цяло би изключило всякакво ангажиране на отговорността на държавата, когато приписването на юрисдикция на тази държава нарушение е в резултат на оценка на фактите и доказателствата.

38. От една страна на същото основание както тълкуването на правните норми, такава оценка представлява всъщност друга съществена част от дейността по съдебното разглеждане, защото независимо от приетото тълкуване от националното съдилище, сезирано по определено дело, прилагането на упоменатите по-горе норми в конкретния

случай ще зависи често пъти от оценката, която съдилището ще направи на конкретните факти, както и от стойността и релевантността на доказателствените елементи, представени за целта от страните по спора.

39. От друга страна една такава оценка, която изисква понякога комплексни анализи, може също да доведе в определени случаи до явно нарушаване на прилаганото право когато тази оценка е извършена в рамките на прилагането на специфични норми, свързани с тежестта на доказателството, със стойността на тези доказателства или с допустимостта на начини на доказване, или при прилагане на норми, които изискват правна квалификация на фактите.

40. При тези обстоятелства, изключването на всяка възможност за ангажиране на отговорността на държавата в случай на нарушение, в което е упрекнат национален съд има предвид направената от него оценка на фактите или на доказателствата, което би означавало да се лиши изложеният принцип по упоменатото по-горе дело Köbler от полезно действие по отношение на явните нарушения на правото на Общността от националните съдилища, чиито решения не подлежат на обжалване.

41. Както отбелязва г-н Генералният адвокат в точки 87-89 от своето заключение, това се отнася по-специално за областта на държавните помощи. Изключването на всяка отговорност на държавата в тази област с основание, че нарушаването на правото на Общността е извършено от национален съд вследствие оценка на факти, рискува да доведе до отслабване на процедурните гаранции, предоставяни на частните субекти, доколкото защитата на правата, които им се предоставят от съответните разпоредби на Договора зависи до голяма степен от последователните действия по правната квалификация на фактите. Но в случай, че отговорността на държавата бъде изключена напълно поради направени оценки на фактите от правораздавателен орган, тези частни субекти няма да имат никаква правна защита, ако националният съд, чиито решения не подлежат на обжалване, допусне явна грешка при контрола на упоменатите по-горе действия по правната квалификация на фактите.

42. И най-накрая що се отнася до ограничаването на отговорността на държавата единствено до случаите на умисъл и сериозни нарушения от страна на правораздавателния орган, е необходимо да се напомни, както е отбелязано в точка 32 на настоящото решение, че Съдът е определил в упоменатото по-горе Решение по дело Köbler, че отговорността на държавата за вредите, причинени на частни субекти от нарушения на правото на Общността от национални съдилища, чиито решения не подлежат на обжалване, може да бъде ангажирана в изключителни случаи, когато тази юрисдикция е проявила явно пренебрегване на прилаганото право.

43. Това явно пренебрегване се оценява по-специално по отношение на определен брой критерии, като степен на яснота и точно определение на нарушеното правило, простимия или непростим характер на направената правна грешка или на неизпълнението от съответния правораздавателен орган на задължението си за преюдициално препращане на основание член 234, алинея 3, ЕО и се приема при всички положения когато въпросното решение се взема при явно пренебрегване на съдебната практика на Съда в тази област (Решение по упоменатото по-горе дело Köbler, точки 53-56).

44. Ето защо, ако не може да бъде изключено положението, когато вътрешното право определя критериите, свързани с характера и степента на нарушение, които трябва да бъдат изпълнени, за да може да бъде ангажирана отговорността на държавата за нарушаване на правото на Общността от национален правораздавателен орган, чиито решения не подлежат на обжалване, тези критерии в никакъв случай не могат да налагат по-строги изисвания от тези, които произтичат от условието за явно пренебрегване на прилаганото право, определено в точки 53-56 на решението по упоменатото по-горе дело Köbler.

45. Следователно право на обезщетение се поражда, ако е налице изпълнение на това последно условие, щом като бъде установено, че нарушената правна норма има за предмет да даде права на частните субекти и че съществува пряка причинна връзка между посоченото явно нарушение и понесените вреди (вж. по-специално по този въпрос посочените по-горе решения по дело Francovich и др., точка 40; дело Brasserie du Pêcheur и Factortame, точка 51, както и дело Köbler, точка 51). Както е видно по-специално от точка 57 на упоменатото по-горе решение Köbler, тези три условия са всъщност необходими и достатъчни да породят в полза на частните субекти право да получат обезщетение, без да се изключва, че отговорността на държавата може да бъде ангажирана при по-малко рестриктивни условия на основата на вътрешното право.

46. Като се имат предвид всички посочени по-горе съображения, на поставения от преpraщачата юрисдикция въпрос, така като е преформулиран в писмото от 13 януари 2004 г. следва да се отговори, че правото на Общността се противопоставя на националното законодателство, което изключва по принцип отговорността на държавата-членка за вреди причинени на частни субекти при нарушение на правото на Общността от съд, чиито решения не подлежат на обжалване, с основанието, че въпросното нарушение е свързано с тълкуването на правните норми или с оценката на фактите и доказателствата, направени от този правораздавателен орган. Правото на Общността се противопоставя също така на национално законодателство, което ограничава ангажирането на тази отговорност единствено до случаите на умишъл и сериозни нарушения от страна на съда, ако това ограничение води до изключване на ангажираността на засегнатата държава-членка в други случаи, когато е извършено явно пренебрегване на прилаганото право, посочено в точки 53-56 на решението по упоменатото по-горе дело Köbler.

По съдебните разноски

47. С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред преpraщачата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (голям състав) реши:

Правото на Общността се противопоставя на национално законодателство, което изключва по принцип отговорността на държавата-членка за вреди, причинени на частни субекти при нарушение на правото на Общността от съд, чиито решения не подлежат на обжалване, с основанието, че въпросното нарушение е свързано с

тълкуването на правните норми или с оценката на фактите и доказателствата, направени от този съд.

Правото на Общността се противопоставя също така на национално законодателство, което ограничава ангажирането на тази отговорност единствено до случаите на умисъл и сериозни нарушения от страна на съда, ако това ограничаване води до изключване на ангажирането на отговорност на засегнатата държава-членка в други случаи, когато е извършено явно пренебрегване на прилаганото право, посочено в точки 53-56 от Решението от 30 септември 2003 г. по дело Köbler (C-224/01).

Подписи